

42216

ԱԿՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԱՐԳԱՆԵՐՆԵՐ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ≡ ԵՐԳԵՐ ≡

Լ. Բ. Թ. Ի.

ՔՆՏԻՐ ԵՐԳԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Պատկերագրող

ԱՆԴՐԱՆԵՐԻ ԻՐ ՕՐԵՆԱԳԱՆՆԵՐՈՒ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Կարսի «Երգի» Կոլեկցիոնի փոխ Ի
1917

ԼԵՆ
2386

Հրատարակութիւն Խ. Վ.Ս.ԲԱՆԵՄԱՆԻ

Լ Կո
2386

2002

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

Պատկերագրի

Խ. Վ. Բանեմանի
Խորհուրդի Կոմիտէի նախագահ

Ա. Ֆ. Կեռնակի
Պատկերագր. և գին. միջնորդ

16

Ա.Ճ.Բ.Լ.Ե.Ն.

Արդարադատ, մին. անդամ Արտարին գործ. մինիստր

Զիւլիֆէ

Марсельеза.

Отречемся от старого мира,
Отряхнемъ его прахъ съ нашихъ ногъ;
Намъ враждебны златые кумиры,
Ненавистенъ намъ царскій чертогъ.

Мы пойдемъ къ нашимъ страждущимъ
братьямъ

Мы къ голодному люду пойдемъ
И пошлемъ съ нимъ злодѣямъ проклятья,
На борьбу мы его позовемъ.

Вставай, подымайся, рабочій народъ
Иди на врага братъ голодный,
Раздайся кликъ мести народный
— Впередъ, съ оружіемъ, впередъ?

Богачи-кулаки жадной сворой
Расхищаютъ тяжелый твой трудъ,
Твоимъ потомъ жирѣютъ обжоры,
Твой послѣдній кусокъ они рвутъ.

28 2253

2386-2007

Բ.Ե. Գ. Ե. Լ.Վ.Ի

Բ. Ե. Գ. Ե. Լ.Վ.Ի

Պ. Ե. Միլիսկով

Արտ. գործ. նախկ. մին.

Ա. Բ. Գ. Ե. Լ.Վ.Ի

Նախկին գին. մինիստր

Պ. Ե. Միլիսկով

Սինոդի օբեր պրոկուրոր

Голодай—чтобъ они пировали.
Голодай—чтобъ въ игрѣ б ржевой
Они совѣсь и честь продали,
Чтобъ глумились они надъ тобой.

Вставай, подымайся, рабочій народъ...

Тебѣ о дыхъ одна лишь могила;
Что ни часъ недомысли готовъ,
Црь вампиръ изъ тебя тянетъ жилы,
Царь-вампиръ пьтъ народную кровь.

Ему нужны для войска с лд ты—
Подавай же ему сыновей
Ему нужны пиры и палаты
Подавай ему кр ви своей.

Вставай, подымайся, рабочій народъ...

Не доволенъ ли вѣчнаго горя
Будемъ дружно бороться за-разъ
Отъ днѣпра и до Бѣлаго моря,
Отъ Поволжья по дельнѣй Кавказъ.

На врага, на собакъ, на богатыхъ
И на злого вампира царя,
Бей, губи ихъ, злодѣевъ проклятыхъ,
Заблеститъ новой жизни заря.

Вставай, подымайся, рабочій народъ...

И взойдетъ за кровавой зарею
Солнце правды и братской любви,
Хоть купили мы сирпиной цѣною:
Кровью нашею—счастье земли.

И настантъ година свободы,
Сгинетъ з о, сгинетъ ложъ навсегда
И сольются въ одно всѣ народы
Въ волю, омъ царствѣ вьтого труда.

Вставай, подымайся, рабочій народъ,
Иди на врага бр ть гол дный.

Раздайся кликъ мести народный:
—Впередъ, съ оружіемъ, впередъ!

ՄԱՐՍԵԼԻԷՁ

Հրամարենք, ընկերներ, հին օրէնքներից,
Նրանց փոշին թափ տանք մեր ոտքերից.
Մենք պաշտել չենք կարող ոսկէ կուռքերին,
Գարշում ենք բռնակալ ցարերից:

Մենք կերթանք հալածւած ընկերների հետ,
Մենք կերթանք մերկասոված բանւորների հետ
Դաւադիր թշնամուն մենք միշտ կանարգենք,
Ու կռի նրբան գուրս կը քաշենք:

Դէհ, ել, բողոքիր, այ բանւոր դատակարգ.
Ելէք թշնամուն կուռքու, ջան եղբայրք.
Թող գրոհ տայ ամբոխը անվախ, քաջ,
Առաջ... առաջ... առաջ...:

Բռնակալ հարուստներ անկուշտ յագուրդով
Ծծում են մեր արիւն-աշխատանք.

Գովում են, յգփանում նրանք մեր քրանքով,
Պահանջում, որ մեր հացն իրենց տանք,
Սոված կաց—որ աղաչք զըւարճանան,
Սոված կաց—որ խաղում բիրժային
Իրենց խիզճն ու հողին վաճառքի տան,
Ու ծաղրեն մեր պատիւ մարդկային:

Դէհ, ել, բողոքիր, այ բանւոր... և այլն:

Ա. Ներսիս

Բնի, Վարդան, Համազասպ

Դու հանգիստ կունենաս լսել գերեզմանում,
Օր չանցնի — հարկերը չաւելնան.
Վամպիր ցարն կը տանջի քեզ իր վնդանում,
Վամպիր ցարն կարօտ է քո արեան.
Նրան պէտք են միայն բիւր գինւորներ,
Գներ քաշիր, ասուր նրան դաւաճիր.
Նրան պէտք են խնճոյք ու պալատներ,
Տուր նրան հիւթերը ջղերիդ:

Դէ՛հ եւ, բողոքիր, այ բանւոր... և այլն:

Բնա է էլ, որքան ցաւ կրեցինք մենք,
Այսուհետ պիտ կուենք հանապազ.
Հիւսիսից սկսած մինչև Արեւելք.
Վօլգայից մինչև հեռաւոր Կովկաս.
Տէրտէրներ, սաթներ, հարուստներին

Եւ վամպիր թշնամի բիրդ ցարին,
Տուր ջարդիր, նզովւած այդ հարերին,
Մինչ փայլի արեւը մեր օրին:

Դէ՛հ, եւ, բողոքիր այ բանւոր... և այլն:

Կը շողայ արիւնոտ արշալոյսին
Արեւ սիրոյ, եզրայրութեան,
Նա գինւած արիւնով ժողովրդին
Պիտ հասցնի նրան երջանկութեան.
Եւ կը գայ օրը սուրբ ազատութեան,
Բանութիւնն ու հարիւր կը կորչին,
Եւ համայն մարդկութիւն սերտ միացած՝
Վե՛հ աշխատանքին ջերմ կը հանգչին:

Դէ՛հ եւ, բողոքիր, այ բանւոր... և այլն:

Ա. Դ. Ծիկվարիա

Տրկրագործութեան մինիստր

Դ. Ա. Վասիլիւ

Պետական կոնսուլ

Ա. Ա. Մասլենիկով

Ժող. լուս. հարկի մինիստր

Գ. Ա. Նեխրամով

Հաղորդակց. հարկի մինիստր

ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻՆ

Սաղաղութիւնն ձեզ սուրբ մարտիրոսներ,
Որ կռիւի զաշուում ընկաք անվեհեր,
Դուք ջուր ու ցամաք արեամբ ներկեցիք,
Որ ձեր արիւնով փրկէք հայրենիք:
Դուք սուր առնելով՝ սրով կամեցաք
Փշրել բռնութեան շղթան ու կապանք,
Բայց աւաղ ձեզ հետ մեռան ձեր իղձեր...
Սաղաղութիւնն ձեզ, սուրբ մարտիրոսներ:

Սաղաղութիւնն ձեզ, ազգի քաջ որդիք,
Մե հողն է այժմ ձեզ առել իր գիրկ:
Ձեր արեամբ ներկեաժ սար ու զաշտերում
Ահա խնդալից նոր կեանք է եռում:
Փթթել է դարձեալ դարուն ծաղկաւէտ,
Բայց աւաղ, դուք էլ չէք փթթիլ յաւէտ...
Յուրա դերեղմանն է ձեզ առել իր գիրկ,
Սաղաղութիւնն ձեզ, ազգի քաջ որդիք:

Սաղաղութիւնն ձեզ, հերոս եղբայրներ,
Թող չը վրդովւին ձեր սուրբ ոսկորներ,
Ձեր վերջին կամքը՝ «անէծքը թշնամուն» —
Մենք միշտ կը պաշտենք որպէս սրբութիւն
Անէ՛ծք ու վրէժ — դոքա մեր միակ
Կը լինեն կեանքի հզօր նպատակ...
Գնեցէք խաղաղ, հերոս եղբայրներ,
Թող չը վրդովւեն ձեր սուրբ ոսկորներ:

Ա. Ծառուհան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԻՐ ՕԳՆԱԿԱՆՆԵՐՈՎ

ԱՆՎԱՆ ԸՆԿԵՐՔ, ՈՏՔԻ ԵԼԷՔ

Սնովան, ընկերք, քայլեր շար-շար,
Հոգով կուռւմ ամբանանք,
Ազատութեան վեհ ճանապարհ
Կրճքով հարթենք մեզ համար:

Մեր օրրանը՝ աղքատութիւն,
Մեզ ծնողը՝ աշխատանք.
«Եղբայրութիւն, ազատութիւն» —
Այս լինի մեր դաւանանք:

Շղթաներում շատ տանջւեցինք,
Շատ էլ սոված մնացինք,
Սե օրերը անա անցան —
Մօտ է ժամը հատուցման:

Ժամ է այժմ էլ գործի գիմել.
Դէպի կռիւ սլանալ.
Մեզ քաջերիս չէ էլ վայել —
Մութ ուժերից վախենալ:

Եթէ նորա գոհ էին, կուշտ —
Այլ էլ շնորհիւ բանուրին,
Եկ, ինքներս լեցնենք փամփուշտ,
Հրացաններին կապենք սին:

Հզօր բազկով մենք յետ մղենք
Լուծը ընկած մեր մէջքին,
Եւ մայր հողի կրճքին մխենք
Ալ դըրօշն աշխատանքի:

Հայ կամաւորներ Ի Եւզ ամբ

ՀԱՄԱԶԱՍՄԻ ԵՐԳԸ

Ծագեց արև ազատութեան,
 Փախէք ամպեր երկնքից,
 Համազասպը իր խմբովը,
 Կուգայ խաչէն զաւառից:
 Գալիս են բազմաթիւ զօրքով,
 Աղիգեօղալ Բէգովը,
 Յանկարծ ընկաւ Ասկերանը,
 Հերոսների ուսկանը:

Թիւրք խուժանը սարսափահար
 Փախչում էին գլխիկոր,
 Թողնելով իրանց հտեից
 Դիակներ հարիւրաւոր:

Հայերիս տէր Դաշնակցութիւն
 Քաջեր ունիս սրտալի,
 Ամբողջ աշխարհք հռչակեցաւ
 Համազասպը պանծալի:

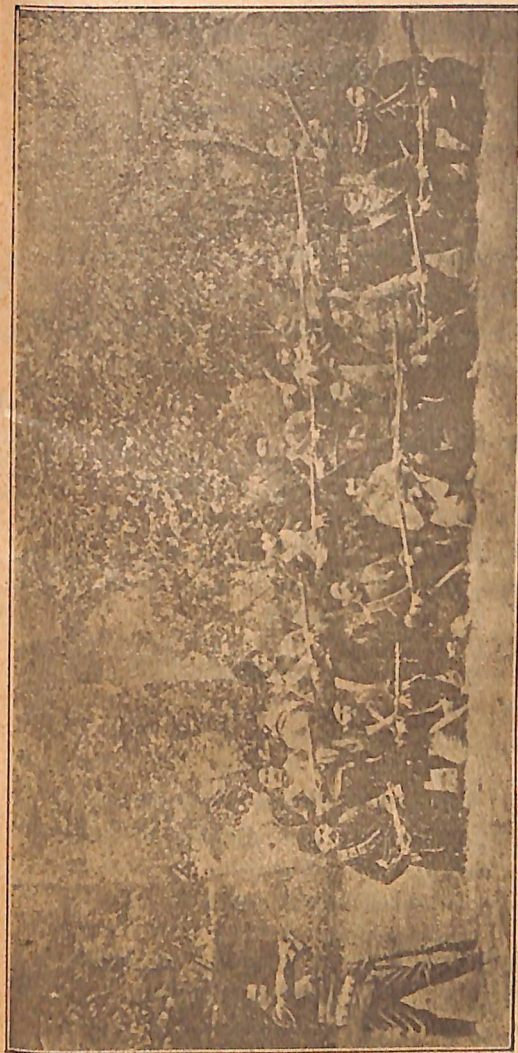

ՄԵՐ ԵՐԳԸ

Առաջ, ձայնում են աւետող զանգեր,
 Խաւարին յաղթող լոյսն են աւետում,
 Մեր ընկերները վրէժ են առել
 Հանրութեան ցաւը իրանց սրահրում:

Մենք ըմբոսաներ ենք, առաջ միշտ առաջ
 Մեզի ծընել է ազատ մարդկութիւնն,
 Արիւնքը նըրա և նըրա հառաջ,
 Կեցցէ՛ մեր գործը, հաւատարմութիւն:

Ուր տառապանքն է անվերջ գաղարւում՝
 Այնտեղ ենք զընում ընկեր, միաբան,

Համազասպի խմբով

Մահը ոչինչ է անմահութեան քով,
Փառք վատ թշնամուց չը պարուտողներին...

Փառք բմբոստներին... վեր կացէ՛ք այգալէս,
Տիրողի լուծից ընդմիշտ փըրկւած,
Եւ շղթայակապ առիւծների պէս
Արդար ցատումով, դայրոյթից վառւած:

Վեր կացէ՛ք, առաջ, և թող կործանւի
Գարշելի դահը լըննակալութեան,
Բարձէք ձեր ուսին դրօշը կուի,
Եւ, դէհ գնացէ՛ք Ազատագրութեան... Ա...Ե.

*
* *

Ազատութեան այն վառ սէրը
Թունդ որոտաց իմ սրտում,
Իմ հայրենեաց սուրբ անունը
Ինձ պատերազմ է կանչում,

Տրա՛, լա լա լամ:

Ելէ՛ք, ելէ՛ք, հայկազունք,
Ելէ՛ք, Հայկայ զաւակունք,
Ելէ՛ք, ելէ՛ք, հայ եղբայրներ,
Առէ՛ք, զէնք ու նիզակներ,

Տրա՛, լա լա լամ:

Այս օրերը, մեր քաջ կեանքին,
Նւիրական թող լինին,
Ով սիրում է Ազատութիւն,
Թող չըմոռնայ հայ անուն,

Տրա՛, լա լա լամ:

Ելէ՛ք—ելէ՛ք, և այլն:

ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ Ե ԿՈՒՆԵՔ

Մենք պէտք է կուենք և ոչ լաց լինենք,
Ազգի կորուստը զէնքով յետ խենք,
Այսքան դար լացինք, ով էր լսողը,
Մեզ թնչ շահ բերեց արցունքի ծովը:

Այլևս չըլանք և ոչ լաց լինենք,
Կրակւած սրտով մեր դործը վարենք,
Անվեհեր քաջին այս է պատկանում,
Միշտ ազատ մեռնել կուի լայն դաշտում:

Մոլի և երկչոտ տաճիկը թող լայ,
Երբ հայ քաջի զէմ կուի դուրս կը գայ,
Մենք վախեցող չենք մահից, տանջանքից,
Եւ ոչ էլ մահու դաժան դնդակից:

Անէծք այն հօրը՝ չի մղում որդուն,
Որ ազգի սիրունն նա թափէ արիւն,
Ամօթ այն հային և բիւր նախատինք,
Որ ազգի սիրունն չի գործում բարիք:

ԱՉԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳ

Արիք, Հայկազունք, յառաջ ընթանանք,
Սահմանադրութեան նոր բարե մա՛ տանք,
Որ ազգն երբ զանի փրկարար կոչեց,
Նոր հողի, նոր կեանք անոր պարգևեց:
Եկէ՛ք, բարեկամք, առ բարձրեալն Աստուած
Ուղղենք մեր մտղթանք սուրբ սրտէ բղխած.
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛ միշտ
Ազգն ու սահմանադրութիւն:

Ձրկանք, բռնութիւն վատթար վարչութեան
Բերին մահն ի դուռն Հայոց ազգութեան.
Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց
Եւ կենաց ուղին մեր առջև հարթեց,
Յառաջադիմութեան բացաւ ասպարէզ,
Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ՝
Կեցցէ, կեցցէ և այլն:

Դու ալ, Հայաստան, սիրուն Հայրենիք,
Ալ այսուհետեւ մի սգար լռիկ,
Ձի ալ քու որդիք նոր հոգւով բերկրեալ՝
Ձեզ հարս կուգին տեսնել զարդարեալ:
Ալ մի լար, մայրիկ. լացդ ի պար փոխէ
Եւ ձայնիւ քաղցրիկ որդւոցդ հետ երգէ՝
Կեցցէ, կեցցէ և այլն:

Հայեր, միանանք մեր մօրն հետ, օրհնենք
Ձանոնք, որ մեզի տւին սուրբ օրէնք.
Սահմանադրութեան բարեաց փոխանակ՝
Թող վարեն ուրախ կեանք մի փառունակ,
Թող և մեր որդիք հետ անոնց անւան
Բիւրաւոր տարի օրհնեն ու կարգան՝
Կեցցէ, կեցցէ և այլն:

Յ. Ավաճեռն

ՎԱՐՇԱԻԵԱՆԿԱ

Շաշում են ոխերիմ հողմերն անընդհատ,
Սև, մութ ոյժերը կատաղի ճնշում,
Նըրանց դէմ վարում ենք օրհասական մարտ,
Անյայտ մի վիճակ է մեզ դեռ սպասում.

Բայց մենք կը պարզենք անվախ ու հպարտ
Ռազմի զրօշակը—բանուորի ազատ,
Դրօշակը մեծ գործի ժողովրդական
Յանուն նոր կեանքի—սուրբ ազատութեան:

Դէպի մարտ արեան,
Արդար, սրբազան,
Քայլեցէք առաջ,
Բանուորներ քաջ: Կրկնել:

Մեռնում է մեր օրում բանուորը սովից,
Եղբայրներ, մի՛թէ էլի համբերենք,
Մեր կտրիճ ընկերներն կախաղաններից
Հերոսին վայել՝ չեն սարսել երբէք.
Վեհ զազափարի համար ընկնելով
Չեն կորել անհետ պատւի զոհերը,
Նըրանց անունը յաղթական երգերով
Պիտ յիշեն յեանորդ մեր սերունդները:

Դէպի մարտ արեան և այլն:

Ատելի է թագը բռնապետների,
Ամբոխի շղթան միայն պաշտելի,
Նըրա արիւնով ողողւած վահերը
Մեր ոստիւնների արեամբ կը ներկենք.
Վրէժ ու սխ անուղք բոլոր պիղծերին,
Բանուորի արեան կարօտ ցեցերին,
Վրէժ, վրէժ ու մահ բոլոր պրտադրատներին,
Մօտ է յաղթութեան ժամը պանծալի:
Դէպի մարտ արեան և այլն:

Ի ՇԱԽԱՐՇԱՆ ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԷԺԲ

Բամբ... Որոտան բարձուստ բոմբիւնք
Այրարատեան զաշտն ի վայր,
Արի արանց արիւնքն յեռանդն առատանան
 ի հրազայր:
Հրաւէրք հայրենեաց հռչակի ընդհանուր,
Հոգիք Հայկազանց բորբոքին ի հուր.
Որք երկնաւորի պսակին էք կարօտ,
Որք երկնաւորին փառաց երկնայորդ:

Հապօն, արի արանց մանկունք,
Հայրենավրէժք Հայկազունք.
Հապօն ի զէն գունդ ի գունդ,
Յեռեալ ի պար թունդ ի թունդ.
Ի զէն, ի վրէժ, օն անդր յառաջ,
Ի զէն, ի վրէժ, մի ձախ մի յաջ,
Օն անդր յառաջ,
Հապօն յառաջ:

Ղ. Ալիբաև

ԱԶԱՏՆ ԱՍՏԻԱԾ

Ազատն Աստուած այն օրից,
Երբ հաճեցաւ շունչ փչել
Իմ հոգանիւթ շինւածքին
Կենդանութիւն պարգեւել:

Ես անբարբառ մի մանուկ,
Երկու ձեռքս պարզեցի

Եւ իմ անգօր թեկրով,
Ազատութիւնը դրկեցի:
Մինչ զիշերն անհանգիստ,
Օրօրոցում կապկապւած,
Հալիս էի անդադար,
Մօրս քունը խանգարած:

Խնդրում էի նորանից
Բազուկներս արձակել.
Ես այն օրից տւխտեցի,
Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուս մինչ կապեր,
Արձակեցան, բացեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից,
Խնդացին ու բերկրեցան:

Նախկին խօսքն որ ասեցի,
Չէր հայր կամ մայր կամ այլ ինչ,
Ազատութիւն գուրս թուաւ,
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատութիւն» ինձ կրկնեց
Ճակատագիրն վերկից,
Ազատութեան գու գինւոր
Կամբիս գրեւ յայս օրից:

Ո՛հ փշոտ է ճանապարհն,
Քեզ շատ փորձանք կը սպասէ,
Ազատութիւն սիրողին,
Այս աշխարհը խիստ նիւ է:

Ազատութիւն գոչեցի,
Թող որոտայ իմ գլխին,
Կայծաղ, փայլաղ, հուր երկաթ,
Թող դառ դնէ թշնամին:

Ես մինչ ի մահ կախաղան,
Մինչի մահու անարգ սիւն,
Պիտի գոռամ, պիտ գոչեմ,
Անդադար ազատութիւն:

Մ. Նալբանդեան

ԲՈՒՆԱԿԱԼՆԵՐԻՆ

Sit tibi terra gravis—
«Բռնակալներ, ձեզ եմ ասում,
Եթ ժողովուրդներ լսեցնան,
դուք կորած եք...»

Դողացէք յաւէտ, գաղափարը կայ,
Ձեզ գէմ ծածանուող դըրօշը կարմիր,
Օ՛, սարսափեցէք, մենք բընաւ չենք լայ,
Մերն է անսահանջ կըռիւն հըրալիր...

Մեզ համար պայքարն երբէք վերջ չունի,
Մենք ձեզի գէմ ենք... մեր բըռունցքներով,
Հողը մեզ համար ծանրը չի լինի
Երբոր վար ընկնենք փառքի պըսակով:

Ձեզ կը նըզովենք, կը նըզովեն ձեզ,
Գերեզմանին մէջ ձեզ կընկերանայ
Կարմիր անէծքը թունոտ օձի պէս,
Եւ աշխարհի մէջ փառք չէք ունենայ...

Մենք կը կըռենք միշտ որքան դուք կիշխէք,
Մենք պահանջում ենք ոչ իշխող, ոչ գահ,
Իդէալները չեն յաղթւի երբէք,
Լոկ դուք կը պահեսէք աշխարհի վրայ...

Լոկ դուք զոհ կերթաք մեր յաղթանակին,
— Ձեզի ատում է զայրացկոտ հոգիս—
Վաղը մենք կերգենք ձեր ամեն մէկին՝
...Sit tibi terra gravis...

Լ Ռ Ե Ց

Լոկ: Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկիրքն, ու լուսին աչքէս խլեցին.
Մացի մենակ՝ հոգիս վրդոված,
Ձեռներս ծոցիս գլուխս քաշ արած:

Եւ այնուհետեւ ամեն իրիկուն.
Մտում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն.
Նորա տխրամած դէմքը նայելիս՝
Յիշում եմ թշուառ վիճակը ազգիս:

Ա՛խ ցուրտ, փայլէ տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս և հային,
Պատմէ շատերուն Վարդանի մահը,
Կամ ինչպէս կորաւ հայ ազգի գահը,
Կամ ինչ վեհ սիրով սիրում էր Վարդան
Մայրենի հողը—աշխարհը Հայաստան:

Վաման-Մարիպա

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

Երբ որ բացւին դռներն յուսոյ,
Եւ մեր յերկրէն փախ տայ ձմեռ,
Ձքնաղ երկիրս մեր Արմինիոյ,
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օրեր,
Երբ որ ծիծառն ի բոյն դառնայ,
Երբ որ ծառերն հագնին տերեւ,

Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ:

Տեսի դաշտերն Ռնուրիոյ,
Լեռն Լիբանան և իւր մայրեր.
Տեսի գերկիւնս Իտալիոյ,
Վենետիկ և իւր կոնառններ:
Կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ.

Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իզձ կաւարտի,
Հասակ մը՝ ուր հէգին ի տենչ,
Յիշատակաց իր կարօտի:
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ
Սիրոյն տալով վերջին բարեւ,

Երթամ ննջել զիմ Կիլիկիա
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ:

ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ ԶԷ

Ինձ համար չէ գորնան զալը,
Ինձ համար չէ ծառի ծաղկիլը,
Ուրախութեան սրտի գրգիռը,
Ոչ մի բերկրանք չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ կենաց բաղդը,
Ինձ համար չէ երջանկութիւնը,
Եւ մրայօն կուսի աչքերը,
Նոցա արցունք չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ փայլուն լուսնի
Անտառ ու սար լուսաւորելը,
Գարնան վարդի երգչի տաղերը,
Սոխակ ու վարդ չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ բարեկամաց,
Մէկտեղ սիրով տօն կատարելը,
Զատիկ օրեայ ուրախ ասելը.
«Քրիստոս յարեաւ» չէ ինձ համար:

Ինձ համար չէ ծնողաց լացը,
Ինձ համար չէ աղջկայ տխրիլը,
Գերեզմանիս վրայ արտասուիլը,
Բարեկամաց՝ չէ ինձ համար:

Բայց ինձ համար կուգայ ժամը,
Կերթամ թշնամեաց պատերազմը,
Եւ մահառիթ սպանիչ գնդակը,
Անդ պատրաստուած է ինձ համար:

Պատկանեան

ԶԱՅՆ ՏՈՒՐ, ՈՎ ԾՈՎԱԿ

Զայն տուր, ով ծովակ, ինչո՞ւ լուծւո՞ւ ես.
Ողբակից լինել չկամիս զժբաղբիս.
Շարժեցէք գեփիւռ ալիքը վէտ վէտ,
Խառնեցէք արտասուք այս ջրերիս հետ:

Հայաստանի մէջ անցքերին վկայ.
Սկզբից մինչ այժմ, խնդրեմ ինձ ասսո՛ւ,
Միթէ միշտ այսպէս կը մնայ Հայաստան,
Փշալից անապատ երբեմն բուրաստան:

Միթէ միշտ այդպէս ազգը խղճալի
Կը լինի ծառայ օտար իշխանի,
Միթէ Աստուծոյ աթոռի մօտին
Անարժան է Հայն ու Հայի որդին:

Արդեօք գալ՞ու է մի օր ժամանակ՝
Տեսնել Մասիսի գլխին մի դրօշակ.
Եւ ամեն կողմից պանդուխտ Հայազգիք
Դիմել դէպ իւրեանց սիրուն հայրենիք:

Դժւար այդ, միայն, Տեսուչդ վերին,
Կենդանացրու Հայութեան հոգին,
Ծագիր հոցա դու քո լոյս գիտութեան,
Որով իբր էակը հոգա բանական,
Կը ճանաչեն մարդուս կեանքի խորհուրդը,
Կը լինի գործովք Տիրոջ փառարան:

Ե. Մեղի՜-Յակոբեան

ԿԱՐԿՈՒՏ ՏԵՂԱՅ

Կարկուտ տեղաց Խանասորի դաշտումը,
Ֆիդային էր դաշնակցական վրէժ լուծում
հովտումը:

Սոսկաց քիւրդը քնաթաթախ մազրիկցին,
Զէր երագում ջնջւել իսպառ Ֆիդայիցը
լուսարացին

Եաման Ասուած, Ֆիդան եկաւ ուր փախչենք
Ասաց, որգուն կրծքին սեղմած լեղապատառ
քրդունին:

Մի փախենար, հանգիստ եղիր բաջի ջան,
Կանանց երբէք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր
քաջ Ֆիդան:

Մի ժամայ մէջ մազրիկ ցեղը ջնջեցաւ,
Խանասորայ կանաչ դաշտը կարմէ՛ւ Կարկուտ
հերկեցաւ,

Փչիր գեփիւռ, դէպ Առաւուլ մենք թռչենք,
Դիրքեր բռնենք զաթոյ հալւայ ձիւնի ջրով
ճաշակենք:

Մերթ կուում է, մերթ բարձրանում քաջ
Ֆիդան,

Եզակի է պատմութեան մէջ արշաւանքի
տեսարան:

Զկար Կարօն, տխուր պատեց ամենքին
Երմնի է նրա հոգուն, որ զոհ դարձաւ այս
կուին:

Դեկ ենք յանձնում, ով պաշտելի Առաւուլ,
Կրծքիդ մէջը ամուր պահէ, անմահ զոհերն
հայերուն:

Հայեր, յիշէ՛ք նւիրական այս օրը,
Յուլիս ամսի քսանինգին կատարեցէ՛ք այս
սօնը:

Շ Ո Ւ Շ Ա Ն Ի Կ

Է՞ր հեռանաս քո մայրենի աշխարհից,
Կարօտ թողուս սերտ բարեկամք քեզանից,
Մեր ամենիս դու մայր էիր գթառատ,
Արդ հեռանաս, մեզ մութ պատէ անփարատ:

Քո սուրբ ձեռք մեր վերքերը շատ անգամ
Լւանայիր, զեղ դնէիր ամեն ժամ,
Քո մազերից ոլորէիր վիրակապ,
Քո բոլոր կեանքդ ազդիդ համար էր ազապ:

Արդ Հայոց զօրքն իւրեանց մօրից որբանայ,
Վրաց ազգը՝ քո խնամք պերճանայ,
Հայաստանը զրկւի իր սուրբ Շուշանից,
Վրաստանը բուրէ հոտով քաղցրալից:

Ուր որ երթաս, ուր որ լինիս, տիրուհի,
Մեր սիրտ հոգին քեզ հետ տանիս մաքրուհի.
Պնաս բարեաւ մեր լոյս հաւատն քեզ ընկեր,
Այն ու խաչը քեզ պահապան զօր զիշեր:

Յ. Կարինեանց

ՊԱՆԴԻՏԻ ԵՐԳ

Օտար երկիր, օտար պանդուխտ կը հեծեմ,
Դու, Հայրենիք, քեզ յիշելով կ'արտասուեմ:

Զկայ ծնող, չկան որդիք, քոյր, եղբայր,
Զիք ամուսին, որով ցաւերս մեղմանայ:

Օտար երկիր, արեւ, աստղեր և լուսին
Թէև պայծառ, ինձի խաւար կը թւի:

Բնակարանս՝ տխուր պանդուկ օտարաց,
Օդս օտար, ջուրս օտար, օտար հաց:

Ո՞ւր է հայրս, ո՞ւր է մայրս քաղցրանուն,
Ո՞ւր գաւակունքս, ո՞ւր սիրելիքս սիրասուն:

Սակայն ունիմ քովս Յիսուս, փրկէ զիս.
Նա օտար չէ, նա իմն է, սիրէ զիս:

ՊԵՏՈՅԻ ՅԻՆԱՏԱԿԻՆ

Գարահիսար լեռան կրճքին՝
Նա էլ ընկաւ վիրաւոր,
Կուրծքը պատռած, սիրտը խոցւած՝
Զար թշնամու դնգակով:

Ժայռոտ լեռան լեռկ կատարից
Վար սլացիր սև արծիւ
Թւերդ բաց, լայն թևերդ
Ու ջիւանուս հով արա...

Խոցւած սրտից մուգ արևնը
Կաթիլ, կաթիլ կըծորայ,
Ա՛խ, ջիւանուս կեանքն է հոտով
Ցաւոտ կրճքի լայն վէրքից...

Ժայռոտ լեռան լերկ կատարից
Վար սլացիր սև արծիւ,
Թեւերդ բաց, լայն թևերդ
Ու ջիւանուն հով արա...

ԱՌԱՂ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Առաջ, ընկերներ, բարձեք ձեր ուսին
Այն ծանրը խաչը վրսեմ փըրկութեան,
Մահը գերի է յաղթող զինւորին,
Անամահութեան մէջ չի կա՛յ գերեզման:

Այն ծանրը խաչը կը ճընշէ ձեզի,
Բայց, առաջ, ընդմիշտ յոյսը ձեր կըրծքին՝
Ահա շեփորը արդար կըռիւի,
Կարմիր դըրճը մեծ նըպատակին:

Օ՛, միայն նա է ըստրուկ, անարգւած՝
Որ կըռիւի համար բըռունցք չի շարժում,
Առաջ, ընկերներ, շղթան ջախջախած,
Միայն ըմբոստն է մահը նըւաճում...

Թո՛ղ ձեզ չի լըքէ վեհ յաղթանակի
Այն պայծառ յոյսը՝ որ ձեր սրտերում
Վառեց հընոցը՝ մաքուր վըրէժի,
Ահա ձեր կըռուով Արեն է ծագում...

Դէ՛հ, իրաւունքի բարձըր դըրօշով,
Խաչը փըրկութեան միշտ ձեր ուսերին՝
Առաջ ընկերներ, միայն կըռիւճով
Կարող էք խըլել վեհ փառքի դա՛մնին...

ՄԵՆՔ ԱՆԿԵՂԾ ԶԻՆՒՈՐ ԵՆՔ

Մենք անկեղծ զինւոր ենք՝ առանց ի վիճակ,
Պէտք է սուրբ ծառայենք երկար ժամանակ,
Պարսկաստանի խորքից եկել է նամակ...

Գնում ենք բարով,
Կուշանանք տարով,
Արիւն սուր ու թուր
Պատերազմի դաշտ —
Կըսպասէ մեզի:

Դու՛ժմանը տեց մեզ ջան-ֆիտայ անուն,
Այդ անւան համաձայն՝ տեսաւ զօրութիւն
Մենք չենք սիրել ազատ կեանքի բռնութիւն
Ուխտել ենք կուռ,
Այդ սիրով մեռնել,
Համոզւած ենք որ —
Միայն գէնքով կայ —
Հային փրկութիւն:

Ստամբուլը պէտք է լինի արեան ծով,
Ամեն կողմից կռիւ կըսկսուի շուտով,
Գոթուրից դէպի Վան անցնել ըշտապով
Աջից Վարդանը,
Ջախից Իշխանը,
Գրուել Աղբակ,
Տարածել սարսափ,
Փառք Ազատութեան:

Պահրաւ

ՊԱՆԴԻՏԻ ՈՂՋՈՅՆԸ

Ողջոյն տւէք իմ Հայրենեաց
Կիսակործան տաճարներուն,
Ողջոյն տւէք աւերակաց
Արարատեան դաւառներուն:

Ողջոյն տւէք Աւարայրին
Արիւնաներկ սուրբ վայրերուն,
Ողջոյն տւէք տխուր լուսնին,
Որ լացնէ սև շիրիմներուն:

Ողջոյն տւէք պանդուխտ Հայուն,
Թշառ Հայուն, չուառ Հայուն:
Ո՛հ, ձեռք տւէք, ո՛հ, սիրտ տւէք,
Հոգի տւէք անկեալ Հայուն:

Ողջոյն տւէք ոլոր մուր,
Մուր վազող գետակներուն,
Ողջոյն տւէք պղտոր բոլոր
Աղի-լիղի աղբիւրներուն:

Ողջոյն տւէք ի յոգ եղած
Արքայական պալատներուն,
Ողջոյն տւէք գետնատարած
Սրբոց ամբիժ մասունքներուն:

Ողջոյն տւէք դուք խումբ ի խումբ,
Ուր կան թաղած հոգիներուն,
Ուր Հայ սոխակը թումբէ ի թումբ
Կեանք կը խնդրեն գեռ շատերուն:

Ողջոյն տւէք Հայ մուտային,
Որ լայ զփռոտ իր հայերու.
Ողջոյն տւէք իմ քնարին,
Որ Հայկայ տանն է ողբերգու:

ՏՈՒՐ ԶԵՌՔԻ ԵՂԲԱՅՐ

Տուր ձեռքդ եղբայր, ժամ է շարժելու,
Ժամ է ժամ յառաջ՝ ոտքի ելնելու.
Հասել է արդէն հայերուս օրհաս,
Լինել չըլինել մեզնից է կախած...

Տուր ձեռքդ, եղբայր, հերիք համբերենք,
Հերիք, ուրիշից օգնութիւն հայցենք,
Մենք ենք տանջուողը, մենք չարչարուողը,
Մենք պիտի լինենք մեզի փրկողը...

Մեր վեհ հայրենիք դարերով ճնշւած,
Դարեր շատ ու շատ մեր արեամբ ներկւած.
Պահանջէ մեզնից արիւնով մաքրել,
Թշնամու արեամբ մեր դաշտ ու լեռներ...

Շտապիր, եղբայր, առ ահա քեզ գէնք,
Սրբանով միայն փրկւելու ենք մենք,
Այս է գործ ածում մեր դէմ թշնամին,
Այս պիտի լինի պաշտպան մեր անձին:

Այնտեղ է քո կեանք, այնտեղ է քո մահ,
Ելիր ընդ յառաջ, ելիր դու անահ,
Արդարութիւնն է գործին նշանակ,
Այնտեղ կը գտնէ նա իր յաղթանակ:

Շտապիր, քանի զեռ չէ անապան...
Դեզ կը հետևի ամբողջ Հայաստան,
Ազատութիւնն է գործի գրաւական,
Այնտեղ կըստանաս պսակ պատուական:

ՀՐԱԻՐ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ի Զէն հայեր, ի սուր և ի հրացան,
Տաճկա-Հայաստանից կոչում է մի ձայն,
Լեռից լեռ թնդում է անհղ հրաման,
«Թո՛ւք հայեր, թո՛ւք, դէպի Հայաստան»...
Արեւելք, արեւմուտք, հարաւ և հիւսիս,
Դղրդաց ու թնդաց քաղցր աւետիս,
Հայկայ քաջ զաւակաց առոյգ կուրծքերից
Ազատութիւն հնչեց ամեն կողմերից:
Խումբ-խումբ հայեր դէպի Տաճկա-Հայաստան
Փրկութեան աւետիս առած իւր բերան,
Դիմում են ցնծութեամբ իբրև հարսանիք,
Ուխտած սուրբ արիւնով փրկել հայրենիք:
Տաճկա-Հայաստանը ոտքի է կանգնում,
Առիւծաբար վրէժ, վրէժ է կանչում,
Արիւնով ներկում է բոլոր դաշտերը,
Արիւն է լող հոսում բոլոր գետերը:
Թշնամին զարհուրած փախուստի է զիմում,
Անթիւ աւար և գանձ հայերին թողնում,
«Յաղթութիւն, յաղթութիւն, զոչենք միա-
ձայն,
«Թշնամին կորած է, կեցցէ Հայաստան»...

ՊԱՐԶԻՐ ԱՂԲԻՐ

Պարզիր աղբիւր, պարզիր քեզնից ջուր տանեմ
Պարզիր, պարզիր բէգի տղին ջուր տանեմ:
Աղբիւր գիտես քիւրդը մեզի խնչ կանէ,
Կը կողոպտէ, կը շարձարէ կը սպանէ:
Կար ժամանակ, որ մենք էլ ազատ էինք,
Մեր սեփական թագաւորներ ունէինք:
Գահ ու փառքից ազատ կեանքից զըրկեցինք,
Արիւնաբոս թշնամու ձեռք մատնուեցինք:
Դէհ, շնու պարզիր բէգի տղին ջուր տանեմ,
Պարզիր, պարզիր Խան-Մուրադին ջուր տանեմ:

ՊԱՆԴՈՒԹՅ ՀԱՅՆ

Հայրենիք սրբազան,
Լիմ սիրուն աշխարհ,
Թոչում եմ դէպի քեզ
Հոգովս անդադար:
Բայց, աւաղ, այս բանտում
Փակւած եմ անտես,
Պատերազմի դաշտում
Զեմ կուում և ես:
Հանապաղ տանջեցայ
Քո ճակատագրով,
Սրտումս շղթաների
Չափներ կրելով:

Թող այստեղ չարչարւիմ
Անձանօթ կտպւած,
Միտն քեզ, Հայրենիք,
Տեսնեմ աղատւած:

Մ. Քուչուքեկեան

ՀԱՅՍՏԱՆԻ ԱՒԵՏԱՐԵՐ

Հայաստանի աւետարներ,
Ո՛վ դու կոռնիկ ձայնդ անուշիկ
Արդ եկել ես օտար վայրեր,
Ի՞նչ լուր բերիր ինձ պանդխտիս.
Ո՛հ հայրենեաց կոռնիկ սիրուն,
Տար իմ ողջոյնս անդ հայերուն:

Ասա, կոռնիկ հայ զաւակաց,
Թէ ձեր եղբայր օտար վայրեր,
Բնիկ է քայքայ սիրտն չմոռցած,
Միշտ հայրենեաց կարօտ եղեր.
Ո՛հ հայրենեաց կոռնիկ սիրուն,
Տար սիրոյս հետ և զիմ ողջոյն:

Մեր հարթ կանաչ մարգագետինք,
Ուր կապաւեն հայ օրիորդներ,
Արդեօք քաղէ իմ անուշիկ,
Սրտիս հատոր սիրուն վարդեր.
Ո՛հ հայրենեաց կոռնիկ սիրուն,
Տար անկեղծ սէրս անդ հայերուն:

Մայրս կը խորհիմ գիշերն ամեն,
Երբ աստեղք բարձր երկինս փայլեն,

Դառն արցունքներ աչքիցս վազեն,
Երբ կը յիշեմ իմ հայրենիքս.
Ո՛հ հայրենեաց կոռնիկ սիրուն,
Տար արցունքներս անդ հայերուն:

ԲԼԲՈՒՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Ո՛վ դու բարեկամ այրւած սրտերու,
Խօսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
Երգէ, պլպուլիկդ, երգէ ի սարէդ,
Զանաճ քաջքն Հայոց երգէ հոգւոյս հետ:

Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սրտիկս՝ որ ի խաչն էր կիպ՝ թունդ առաւ.
Ի խաչին թեկն թռայ ու հասայ,
Գտայ զքեզ ի դաշտ քաջին վարդանայ:

Պլպուլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին,
Թէ չէ հաւ՝ պլպուլ մեր Աւարայրին
Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրազրուցիկ.
Որ զվարդան ի վարդն տեսնու կարմրիկ:

Զմեռն յանապատ կու գայ ի լաց,
յԱրտազ գայ գարունն ի թուփ վարդենեաց,
Երգել ու կանչել յեղիշէին ձայն,
Թէ պտտասխանիկ մարդեօք տայ վարդան:
Հ. Վ. Ալիսան

ՀԱՅԳՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Ես բնիկ եմ քրդերի մէջ,
Արիւնաշաղաղ վէրքով լցւած,

Ինձ կարծե՛լ են մեռած,
Թողե՛լ գնացել են,
Ես այս արեան դաշտում,
Անտէր, անտիրական,
Կիսամեռ թշուառ ինչ անեմ,
Մնացել եմ անօգնական:

Երբ նայում եմ լուսնի լուսով,
Հազարներով փռած գետին,
Սառկած և վիրաւոր,
Շարիֆ բէգի քիւրդեր,
Մրմնջում են մեղամաղձոս,
Հէզ դլօներ,
Տեսարանն ուրախալի էր,
Թեթեանում էր իմ վիշտը,

Քրդական լաց կոծի միջին,
Յանկարծ լսեցի, մայրիկ ջան,
Ա՛խ այդ ազդու—
Հառաչանքն էր հայկական,
Գնացի դէպի նրան,
Տեսայ՝ ընկերս էր,
Զինւոր էր նա վէրք ստացած,
Արեան դաշտն ընկել ինձ նման:

Զեռք մեկնեցի մանրիմիս,
Ասի, նայիր չորս բոլորդ,
Տես և հոգի ստացիր,
Հայի յաղթութիւնից.
Մեծ է ջանփիղայը,
Փառք իր դրօշակին:

Յաղթութիւնով ոգևորւած,
Հեռացանք այն արեան դաշտից:

Երուսաղէմի դաջի պէս...
Տեսէք վերքերու տեղերը,
Հաւատացէ՛ք հայ զինւորի—
Ուղղութիւնը,
Որ չէ խնայում ձեզանից—
Իր արիւնը,
Ազատութեան զոհերն ենք,
Կարեկից անձնէ՛ր սրտով:

Յարհուս

ԶԱՐԹԻՐ ՈՐԴԵԱԿ

Զարթիր որդեակ, ուշք բեր, վեր կաց,
Պատերազմի փողն հնչեց,
Զարթիր գոչեց ձայն հայրենեաց,
Կենաց մահու ժամն հնչեց:

Պատրաստել եմ քո զէնք, քո սուր,
Եւ քո գօտիդ ոսկեթել,
Եւ մի պսակ ոսկեփետուր
Երկինք կանխաւ պատրաստել:

Հաւաքել եմ քո զէնքերդ,
Ահա գլխիդ վերև կան,
Ինչպէս երբեմն քո գիրքերդ
Երբ կերթայիր վարժարան:

Միթէ դու չես յիշեր երբոր՝
Գրիչ ու թուղթ աւի քեզ,

Փոխան դոցա ըսի մի օր,
Ուրիշ բան մ'ալ կուտամ քեզ:

Ահա փոխան զրչի քեզ սուր,
Փոխան թուղթի կուսի դաշտ,
Գնա կուէ դու քաջի պէս,
Ուրախացուր տրտմեալ ազգ,

Ելիր կապեմ սուրը մէջքիդ,
Ասպար կախեմ քո վզիդ,
Եւ մի դրօշակ ոսկեփետուր
Թող ծածանի աջ թևիդ:

Խախտան-Հայրիկ

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԳԻ

— Մայրիկ ջան, ֆնաս բարով,
Ես կերթամ սարով քարով,
Վերադարձիս սպասէ,
Բաժանուում եմ մէկ տարով,

Մայրիկ ջան, մայրիկ ջան,
Բաժանուում եմ մէկ տարով:

— Բարով երթաս, որդեակս,
Իմ փայլուն արուսեակս,
Էլ անկողին չեմ մտնի,
Մինչև դառնաս հոգեակս,

Իմ բալէս, իմ բալէս
Մինչև դառնաս հոգեակս:

— Հեռու երկիր պիտ գնամ,
Օրհնէ այնտեղ չի ֆնամ,

Ճամբու պաշար պատրաստէ,
Մի լար, անփորձ կը դառնամ:
Մայրիկ ջան, մայրիկ ջան,
Մի լար անփորձ կը դառնամ:

— Նպատակէդ չը շեղւիս,
Որ պիտանի մարդ լինիս,
Այօթքս անէծք կը դառնայ,
Թէ որ չարին հետեիս:

Իմ բալէս, իմ բալէս,
Թէ որ չարին հետեիս:

— Աշխարհն իրար է անցել,
Արիւնը ծով է դարձել,
Հանգիստ քնել չեմ կարող,
Սիրաս վերքով է լցւել:

Մայրիկ ջան, մայրիկ ջան,
Սիրաս վերքով է լցւել:

— Գնա հասիր օգնութեան,
Եղիր հոգի փրկութեան,
Ես կաղօթեմ անդադար
Տէրը լինի քեզ պաշտպան,
Իմ բալէս, իմ բալէս,
Տէրը լինի քեզ պաշտպան:

Պ. Տաթևան

ՊԱՐՁ ԳԻՇԵՐ

Մի գեղեցիկ պարզ գեղեր էր,
Երկինքը լի աստղերով,
Եւ լուսինը մեղմ փայլում էր,
Կաթնաման իր լոյսով:

Նա նայում էր, լուիկ մնջիկ,
Իբրեւ մի կոյս դէպի Վան,
Նորա աչքին երևում էր,
Բիւր ցաւալի տեսարան:

Նա տեսնում էր անթիւ քրդեր,
Առած սուր, թուր, հրացան,
Կոտորում են կողոպտում են...
Աւերում են անտէր Վան...

Եւ կարծես թէ երկնքիցը
Ասում էր այդ լուռ վկան.—
Վրայ հասիր հայ ազգասէր,
Ձեռքից գնաց Հայաստան:

Ս. Սաճաւեան

ԵՍ ԿՈՒՋԵՄ ԿՈՒՅԼ

Հերիք է մայրիկ, դու ինձ փայփայես,
Հերիք է, մայրիկ, ինձ կրծքիդ սեղմես,
Ես կուզեմ ջարդել շղթան բռնութեան,
Ես կուզեմ կուռել, ես կուզեմ մեռնել:

Հասակս քսան տարուց անց կացաւ,
Սիրտս վրէժով լիքը լցեցաւ,
Ձեմ ուզում տեսնել եղբայրքս թշառ,
Ես կուզեմ կուռել, ես կուզեմ մեռնել:

Լացով չեմ կարող փրկել Հայաստան,
Մայրիկ, ինձ պէտք է ձի, սուր, հրացան,
Ձեռներս ծալած չեմ կարող նստել,
Ես կուզեմ կուռել, ես կուզեմ մեռնել:

Համիդն ունի գործեր մեզի հետ,
Մեզ կոտորում են մեզ թալանում են.
Հերիք է, մայր իմ, չեմ կարող լուռ,
Ես կուզեմ կուռել, ես կուզեմ մեռնել:

ՋԱԽՈՐԴ ՕՐԵՐԸ

Ջախորդ օրերը՝ ձմռայ նման կուգան ու կերթան,
Վհատելու չէ, վերջ կունենան կուգան ու կերթան,
Դառն ցաւերը մարդու վերայ չեն մնայ երկար,
Որպէս յաճախորդ՝ շարւէ շարան կուգան ու կերթան

Փորձանք հալածանք և նեղութիւն ազգերի գլխից,
Ինչպէս ճանապարհի կարաւան կուգան ու կերթան:
Աշխարհը բուրաստան է յատուկ, մարդիկը ծաղիկ,
Որքան մանիշակ, վարդ պալատան կգան ու կերթան:

Ոչ ուժեղը թող պարծենայ, ոչ տկարը տխրի,
Փոփոխակի անցքեր զանազան կուգան ու կերթան.
Արևը առանց վախենալու ցայտում է լոյսը,
Ամպերը դէպ աղօթարան կուգան ու կերթան:

Երկիրը ուսեալ զաւակին է փայփայում մօր պէս,
Անկիրթ ցեղերը թափառական՝ կուգան ու կերթան.
Աշխարհը հիւրանոց է, Զիւան, ազգերը հիւր են.
Այսպէս է կանոնը բնական—կուգան ու կերթան:

Թէ ԻՄ ԱԼԵԻՈՐ...

Թէ իմ աչկոր հերքս սենային,
Ոյժս ինձ յետ դար, կտրիճ դառնայի,
Նժոյդ ձի նստած, բեղս ոլորած,
Ձեռս թուր առած ես դաշտ կերթայի
Ես դաշտ կերթայի—դաշտն Աւարայրի,
Ողողաց ցողած հայոց արիւնով,
Ազգ իմ սիրական, դու ազգ թորգոմեան,
Բու կորցրած թագը քեզ յետ կուտայի:

Կասէի հայոց օրիորդներին.
«Ծախեցէք հազի ձեր թանկ շորերը,
Թողէք պաճուճանք, զարդ, մարգարիտներ—
Ժանգոտած ու գուլ են մեր թրերը
Տւէք բեհեղեայ մեզ ձեր շապիկը,
Որ մենք փաթաթենք մեր մարդու վերքը,
Վիրակապ հիւսէք դուք ձեր մազերից,—
Այսպէս յայտնեցէք դուք մեզ ձեր սէրը»:

Թէ ես լինէի հարուստ մեծատուն,
Մնտուկներս լի ոսկով, արծաթով,
Շատերի նման ես չէի լինիլ
Երբէք ազգասէր ունայն խօսքերով,
Շամպանեայ գինու, անմահ խաչի տեղ՝
Կառնէի առատ գնդակ ու վառօդ,
Արձակ համարձակ կերթայի հանդէս
Հայաստեաց ազգին անթիւ զօրքերով:

Թէ ես լինէի մի երկրի իշխան,
Կուտայի զօրքիս սաստիկ հրաման—
Շուտաքայլ երթալ դէպի Հայաստան,

Խղճուկ հայ ազգին լինիլ օգնական:
Եւրոպ, Ասիա արեան գետերը
Կը վազեցնէի հեղեղի նման,
Մինչև որ թագ, զահ ու ազատ կրօն
Ինձանից չստանար թշաւու Հայաստան,

Բայց եթէ մի օր, մի ժամ, մի րոպէ
Ատուած լինէի մեր հողագնդին,
Ի՞նչ սուր սլաքներ պիտի շող տայի
Մեր արիւնարբու թշնամեաց գնդին,
Նենգ... Թիւրք մովի, պարիկ ոխերիմ,
Դարեոր ոսոխ, դու յոյն կրօնամուլ,
Դիտցէք որ իմ սուր երկսայրի սրից
Անջլաս չի մնալ ոչ մին ձեր որդին:

Վասն-Քարիպա

ՏԱՃԿԱՅԱՅ ԶԻՆԻՈՐԻ ԵՐԳԸ

Աւեր դառնար Հասան-Ղալէն,
Կրակն բնկնի թիւրքի բալէն
Տանը թողին մայրս լալէն,
Խաբար առէք վիրաւորէն:

Հասան-Ղալի գուռը բացին,
Հայի աղոց առաջ քցին,
Կամենդանտն էր գերմանացին,
Խաբար առէք վիրաւորէն:

Առաւօտեան լուսաբացին,
Հայ աղերանց ջոկոտեցին,

Ձէնքեր ձեռներից խլեցին,
Խաբար առէք վիրաւորէն:

Անտէր մնայ Հասան-Ղալէն,
Սատկի էնէր փաշի բալէն,
Եարս մնայ տանը լալէն.
Խաբար առէք վիրաւորէն:

Օ Ր Օ Ր

Ննջեան, որդեանկ, անուշ քնով:
Օրօր կասեմ ու նանի,
Քնոյ հերշտակն իր թեկերով
Քո երեսին հով կանի:

Օրօր, օրօր իմ գաւակիս,
Օրօր կասեմ հրեշտակիս:

Ննջեան-ննջան, անոյշ գաւաէ,
Շուտ մեծացիր ու մարդ դառ,
Լեր պիտանի հայրենեքիդ,
Հայրենիքիդ քո թշւառ:

Օրօր, օրօր...

Փիտե՞ս արդեօք ո՞վ էր պապըդ,
Եւ ի՞նչ գործեր նա արաւ.
Նա իւր անմահ գործերովը
Հայրենիքին փառք բերաւ:

Օրօր, օրօր... և այլն:

Քո անունն էլ նորա պէս է,
Դու էլ նորան նմանիր,

Նորա տւած օրինակով
Հայրենիքիդ ծառայիր:

Օրօր, օրօր... և այլն:

Դէհ, մեծացիր ու քաջացիր,
Մեր տան վրայ մտածիր,
Ձեռքէդ եկած ամեն բարիք
Նրանից մի խնայիր:

Կ. Մամիկոնեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ,
Թնդացնում ես երկինք-գետին տենչափառ,
Սուրբ անունդ պիտի յիշել զարէ-զար,
Հսկայ լերինք քեզ ապաստան Անդրանիկ:

Քիւրդ ու տաճիկ երբ լսեն քո անունը,
Օձերի պէս պիտ սողան իրենց բունը
Երակներիդ ագնիւ քաջի արիւնը
Ձը ցամաքի մինչ յաւիտեան Անդրանիկ,

Հայոց կուսանք դավնեա պսակ թող հիւսեն,
Քնքոյշ ձեռամբ քո ճակատը պսակեն,
Գոհարներով անվախ կուրծքդ զարգարեն,
Կեցցէս յաւէտ դու անսասան Անդրանիկ:

Հայաստանի սոխակները քեզ համար,
Թող դայլայլեն գիշեր ցերեկ անդադար,
Անյաղթ մնաս դու քաջ կռիւ սիրահար,
Հայրենիքի տէր ու պաշտպան Անդրանիկ:

ԱՂԱՍՈՒ ԵՐԳԸ

Մար ու ձոր ըն՛լած մէկ չոր թփի տակ
Դեռնին նայելով՝ ֆնացել եմ նստած,
Ձեռս ծոցումս դուրսս մէկ լեռ քարի
Տւած՝ լալիս եմ, օրս խաւարած:

Ամպերն առաջիս, սարերն ետեիս,
Քեզ մտիկ տալով, այ իմ քաղցր Մասիս,
Աղի արտասուներով էրւած, խորոված,
Երեսիդ նայեմ ֆնամ, քարացած:

Ծնող, ազգականք հեռու ինձանից,
Լուսնին նայելով ձեր սէրն յիշելով,
Եարար երբ կըլլի, որ ես ձեզանից
Իմ Վարժարանս առնեմ, ձեզ ջան ասելով:

Աչքս ծով դարձաւ ձամբին նայելով,
Մէկ դուշ, որ գլխիս պտիտ է գալիս,
Թէ երբ մէկ խապար կը հասնի ինձ բարով,
Հոգոց հասնելով:

«Նազըն, իմ Նազըն, աստմաս Նազըն,
Միրտն խորովի՛ անունդ յիշելով,
Նազըն, իմ Նազըն, հրաշալի Նազըն,
Աղասին քեզ տայ իր յետին բարով:

Սարերի դօշին, ձորերի միջին,
Վայ գլխին տալով քո խեղճ Աղասին,
Երեսիցդ զրկւած, քո սիրով մաշւած՝
Տատրակի նման փշի վրայ նստած:

Նազըն, իմ Նազըն, մէկ շունչս է ֆնացել,
Ոսկերքս քրքրել, աչքերս խաւարել,

Թող մէկ շունչդ առնեմ յետոյ հող մտնեմ,
Դժոխքն էլ տանեն՝ ես հանգիստ կըլլնեմ:

Քեզ եմ ֆնում, քո ջանին մեռնեմ,
Հող ու գերեզմանս ես վրէս ունեմ.
Քանց իմ սառը մարմին էլ լինչ գերեզման
Ինձի պէտք կուգայ, երեսիդ դուրբան:

Խ. Աբովեան

ՆՊԱՏԱԿԻՍ ԳԷԹ ՄԻ ՄԱՍԸ

Նպատակիս դէթ մի մասը կատարելով,
Եարալի բըլբուլ եմ:
Հայրենիքիս ազատութիւն տեսնեմ ու մեռնեմ
Եար արի, տուն արի, շուտ արի, եարալու
բըլբուլ:

Սարերի գիւնն եմ:

Ա՛խ իմ դարդս շատացել է չեմ կարող,
Եարալի բըլբուլ եմ,
Դարդի ձեռքից ձր ջուրն ընկնեմ ազատեմ.
Տուն, արի, շուտ արի, եարալի բըլբուլ եմ,
Սարերի գիւնն եմ:

Ա՛խ, անբախտ հայդուկիս, Տէր իմ, դու խղճայ
Եարալի բըլբուլ եմ,
Մի թողնիր թուրքի գնդակով դուր գնամ
կորչեմ.

Եմ արի, տուն արի, շուտ արի բըլբուլ եմ,
Սարերի գիւնն եմ:

ԱԶՆԻ ԸՆԿԵՐ

Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգով,
Իմ թշնամիքս ես օրհնում եմ.
Օրհնում եմ քեզ Աստուծով:

Հեռանում եմ, անգին ընկեր,
Զգնահատած ոչ ոքից:
Բայց հաւաստեալ անձնանւէր,
Ազգիս մշակ կը հաշւիմ:

Ազնիւ ընկեր, չը մոռանաս
Մեղաւաճան, ջերմ սիրով,
Ես սիրել եմ իմ հայրենիք,
Գնա և դու նոյն շաւղով:

Խեղճութիւնը հայոց ազգի
Կարեկցարար մտածիր,
Ոսկէ գրքոյկն Նղիշէի
Քաջ առաջնորդ քեզ ընտրիր:

Այնտեղ սուրբ կրօն, ազգ միաբան
Ազատ կամքով ու խղճով.
Այնտեղ Վարդան, անմահ Վարդան,
Իր խնկելի քաջերով:

Հայրենիք,—սեղան սրբութեան—
Ես Աստուծոյ առջև,
Շատ կաղաչեմ, շատ կարտասուեմ,
Որ ծագէ քեզ նոր արև:

Իմ մտերիմ, մահա մօտէ,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգով,
Որովհետեւ խիղճս արդար է
Ճշմարտութեան ջատագով:

Ս. Շահազիզ

ՍՕՑԻԱԼԻՉՄ

Համբոյր Դըրօշիւ կարմիր, անվահներ՝
Որ միայն շատ վեր, վեր է ծածանւում,
Փառք քեզի, նըրանց՝ որ գիտեն կըռւել,
Դըրօշը կըրել պայծառ Արեւուն...

Քո խէտլին անս քանխոսն են
Իրանց թանկագին կեանքերը դոհում,
Վաղը յանուն քեզ ովքեր կը քայլեն,
Միշտ քեզի համար կըռւի փոթորկում...

Խաղաղութիւն միշտ նըրանց՝ որ անս
Քո սիրով մեռան անեղ պայքարով,
Հողը նըրանց թեղ ծանրը չի թըլայ,
Մեծ Օրան նըրանք կը սպասեն յոյսով:

Որովհետեւ դուն... դուն պիտի յաղթես
Եւ տիրողների ոյժը գարշելի
Մի մեծ շարժումով պիտի կործանես,
Փառք կըռւողներին և փառք, փառք քեզի...

Օ՛, դուն իմ սիրտն ես, իմ կեանքը, հոգի՛ն,
Ես լըսում եմ միշտ մեծ երգըդ անս,
«Իմ դըրօշակը տարէք Արևին,
Տարէք այն ազան բարձունքին վըրայ»...

Նայիր, ովքեր են յաւիտեան քայլում,
Նըրանք չը գիտեն նահանջը երբէք,
Օ՛ր, դուն նըրանց միշտ մեծ երգդ ես ասում.
— Դէպի Յաղթանակ դէհ, քայլէք, քայլէք...

Ա.-Ե.

ՈՐՍԿԱՆ ԱԽՊԷՐ

— «Որսկան աղպէր, սարէն կուգաս,
Սարի մարալ կը փընտրես.
Ասան, եարար դուն չտեսար,
Իմ մարալս իմ բալէս:

Դարդի ձեռքէն սարերն ընկաւ
Իմ մարալս, իմ բալէս,
Գլուխն առաւ քարերն ընկաւ,
Իմ ծաղիկս իմ լալէս»...

— Տեսայ, քուրբիկ, նաշխուն բալէդ,
Կարմիր կանանչն է կապեր,
Սիրած եարի համբոյրի տեղ
Սըրտին վարդեր են ծլեր:

— «Որսկան աղպէր, ասա եարար,
Ո՞վ է հարսը իմ բալիս,
Ո՞վ է գրկում չոր գլուխը
Իմ մարալիս իմ լալիս»:

— Տեսայ քուրբիկ դարդոտ բալէդ,
Գարբն է դըրեր բարձի տեղ.
Անուշ քընով տաք գընդակն է
Կըրծքում գըրկեր եարի տեղ:

Սարի մարմանդ հոգն է շոյում
Ճակատի փունջը մարալիդ,
Ծաղիկներն են վըրան սըգում,
Աղիզ բալիդ, խեղճ լալիդ...

Ա.-Ե. Խոստակեան

ԴՈՒ ԶՈՎ ԽՆԴՐԵՍ...

Դու զո՞վ խնդրես, մայր իմ անուշ,
Ե՛կ, մի՛ դողար, մօտեցիր հոս՝
Անլաց աչօք գիտէ զորդիդ
Եւ իւր վէրքերն արիւնահոս,

Թըքաց մայրեր թող լան ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Խնչպէս երբեմն օրրանիս մէջ,
Կակուղ ձեռամբ փայփայելով
Մանկիկ մարմնոյս հանգիստ տայիլ
Իբրեւ հրեշտակ նւագելով:

Զիս հանգչեցուր ի հող ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի մեր տուն:

«Նորեկ որդոյս կենաց արեւ
Զեզի համար փայլի, Հայեր».
Այսպէս յայնժամ դու կերպէիր
Օրօրոցիս նստած քովեր:

Անոնց համար շիջաւ և դուն
Սւրախ լուրեր տար ի մեր տուն:

• Կարմիր կայլակք ցայտեն վերքէս,
Սակայն մայր իմ, նայէ չորս դիւ,
Արիւնառուշտ թիւրքերը տես
Հազարներով փռած գետին:

Կերաւ զանոնք մեր սուրն ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Որպէս վիշապ մոլորչելով,
Յանկարծ մեզ վրայ յարձակեցան,
Տեսցես Զէյթուն գլուխը ժայռոտ,
Իւր վնից մէջ թօթափեցան:

Կարմիր ներկաւ ձորք մեր ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի մեր տուն:

Ու ծափ զարկին մեր հարց սուերք,
Զի չէ մեռած Հայոց կրակ,
Ու ցնծացին այնչափ զոհեր,
Զի լուծաւ վրէժ յարեան վտակ:

Խնդաց Մասիս, մայր իմ, և դուն
Ուրախ լուրեր տար ի մեր տուն:

Վերջին համբոյր տամ քեզ, մայրիկ,
Հատուցանես դայն սիրուհուս,
Վերջին անգամ զրկեմ մեր հող,
Ուր արդ կիջնեմ ի ծոցն անլոյս:

Խաչ մը տնկէ վրաս ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Պէօիկիթաօլեան

ԻՏԱԼԱՅԻ ԱՂԶԱՅ ԵՐԳԸ

«Մեր հայրենիք թշառ անտէր,
Մեր թշնամուց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում են,
Հանել իւր վրէժ քէն ու ոխ,

«Մեր հայրենիք շղթաներով
Այսքան տարի կապկապած,
Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով
Պիտի լինի ազատած:

«Ահա եղբայր, քեզ, մի դբօշ,
Որ իմ ձեռքով գործեցի,
Դիշերները ես քուն չեղայ,
Արտասուներով լացի:

«Նայել նորան երեք գոյնով,
Նւիրական մեր նշան,
Թող փողփողի թշնամու դէմ,
Թող կործանւի Աւսարիան:

«Ինչքան կին մարդ մի թոյլ էակ,
Պատերազմի գործերում,
Կարէ օգնել իւր եղբորը,
Զանց չարեցի քո սիրուն:

«Ահա իմ գործ, անա դբօշ,
Շուտ ձի հեծիր քաջի պէս,
Գնա փրկիր մեր հայրենիք—
Պատերազմի վառ հանդէս:

«Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անդամ պիտ մեռնի,
Բայց երանի՜, որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի:

«Գնահեղբայր, Աստուած քեզ յոյս,
Ազգի սէրը քաջալեր.
Գնահ թէ՛ն չեմ կարող գալ,
Բայց իմ հոգին քեզ ընկեր:

«Գնահ, մեռիր դու քաջի պէս,
Թող չտեսնէ թշնամին
Գո թիկունքը, թող նա չսսէ
Թէ վատ է իտալացին»:

Ասաց, տեղի օրիորդը,
Իւր եղբօրը մի զրօշ,
Մետաքսից էր, ազնիւ գործած,
Ուր երեք գոյն կար որոշ:

Եղբայրն առաւ և ողջունեց,
Իւր սիրական քնքոյշ քոյր,
Առաւ գէնքը, սուր, հրացան,
Հեծաւ իւր ձին սևաթոյր:

Քոյրիկ, կանչեց քաջ պատանին,
Մնաս բարեհաւ, սիրական,
Այս գրօշակին պիտի նայի,
Ամբողջ բանակ իտալիան:

Ասաց, վաղեց դէպի հանդէս,
Աւատրիացոց յանդիման,

Իւր արիւնով գնել յաւէրժ,
Ազատութիւն իտալիան:

Ո՛հ իմ սիրտը կտրատուում է
Տեսնելով այսպէս սէրը
Դէպի թշուո մի հայրենիք,
Որ ոտնակոխ եղած էր:

Ո՛հ արտասուքս ինձ խեղդում են,
Էլ չեմ կարող բան խօսել,
Ձէ, թշուո չէ իտալիան,
Եթէ կանայք այսպէս են:

Մ. Նալբանդեան

ԿՈՌԻՆԿԻՆ

Բարով եկար սիրուն կռունկ,
Ի՞նչ լուր բերիր հայրենիքէս,
Խօսիր ինձ հետ աղատօրէն,
Կեանքս կը նւիրեմ ևս քեզ,

Տեսա՞ր իմ հայրենեաց տունը,
Գեղեցիկ զարդարած բոյնը,
Նորա սիրոն տանջւում եմ,
Աչքերիցս կտրաւ քունը:

Ազատ տեսա՞ր մեր լեռները,
Հաղորդեցի՞ր դու իմ սէրը.
Այն լեռներու պաշտպանողը,
Արժէ կորիւնի նետերը:

Տեսա՞ր մեր փոքրիկ բուրաստան,
Վարդ, մեխակ, շուշաններ շատ կան
Նդեմական դրախտավայր,
Նա կոշու՞մ է Հայաստան:

Այնտեղ ունիս եղբայր ու քոյր,
Միջազ, ի՞նչ կը սպասես ի գուր,
Արի առնեմ իմ թևերուն,
Գնանք այնտեղ ուրախացուր:

ԿՈՒԵՑԷՔ ՏՂԵՐՔ

Կուեցէք տղերք, կուեցէք քաջ-քաջ,
Անվեհեր կանգնած թշնամու առաջ,
Ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ մահը,
Հեռու մեզանից ոսոխի ահը,
Այս անգամին էլ ցոյց տանք թշնամուն,
Թէ ինչ է հայի ոյժն ու քաջութիւն:

Ահա թշնամին փախչի սարսափած,
Ահա գիւղիներ արեամբ շաղաղւած,
Կրակ տեղացէք, անդադար կրակ,
Փառք մեր զէնքերին, առատ է գնդակ,
Այս անգամին էլ ցոյց տանք թշնամուն,
Թէ ինչ է հայի ոյժն ու քաջութիւն:

Մենք աօնախմբենք մեր նախնի քաջեր,
Մեզի կ'սպասեն մեր սէզ եղբայրներ,
Ազատ չենք ծնւած, գէթ մեռնինք ազատ,
Եւ մեր սիրտ հողին պահենք անարատ.
Դէ կուէք տղերք մինչև շունչ վերջին,
Արժանի լինինք փառաց պսակին:

— Մեռնինք յուսալով, մերն է ապագան,
Մեռնինք, բայց կեցցէ, կեցցէ Հայաստան,
Այսպէս յորդորեց և ընկաւ արին,
Թողնելով մեզնում յիշատակ բարի.
Ահեղ կուի մէջ անմահ հերոս,
Անմոռանալի կտրիճ Մարտիրոս:

ԱՆԱ ՄԱՅՐԻԿ

Ահա մայրիկ՝ ես գնում եմ,
Ազգիս համար զոհելու
Քաջ ընկերներով միասին՝
Անգութ քրդեր ջարդելու:

Երբոր մայր իմ, Սասուն եկար,
Ինձի որտեղ փնտռեցիր.
Գերեզմանիս վրայ գալով,
Ի՞նչ ասացիր ու լացիր:

Գերեզմանիս հողի վրայ,
Ի՞նչ անուշիկ հոտ կուգայ.
Այսուհետեւ անուշ մայրիկ,
Ինձմէն քեզ օգուտ չկայ:

Գերեզմանիս հողի վերայ,
Ցանէ ծաղիկ, իմ մայրիկ,
Ցանէ ծաղիկ, թափէ արցունք,
Երիտասարդ եմ, մայրիկ:

Գերեզմանիս քարի վերայ,
Խոշոր տառով գրեցէք—
«Այսուհետեւ հայ մանուկներ,
Ազատութեան զոհեցէք»:

ՎԱՆԵՑԻՈՑ ԶՈՒՆԻԱԳԸ

Բաւ է, եղբայրք, վիզը ձկեւ,
Ողորմելի երեկոյ,
Ժամանակը հասել է,
Հայ դրօշակին ծառայիլ:

Հայոց լերինք թող թնդան,
Հայոց բերանք թող գոռան,
Հայաստանի դաշտերում,
Քաջ հայերու զիւ «ուռան»:

Արիւն վոթէ թող հայը,
Աղաղակէ միշտ ուռան,
Մեր թշնամին այսուհետ,
Սրտի վախէն թող դողայ:

Այսուհետեւ արտասուք
Վախկոտները թող հեղուն,
Հայքըս արդէն պատրաստ ենք,
Վոթել ազնիւ մեր արիւն:

Ու չենք դադրիլ վոթելու
Մեր հայ, ազնիւ արիւնը,
Մինչեւ ազգը չի ստանայ
Իրա ազատութիւնը:

Ախ ու վախ մենք մոռացանք,
Այժմ գիտենք մենք ուռան,
Հայք, գոչեցէք միշտ ուռան,
Որ թշնամին մեր դողայ:

Փամսու-Քարիպա

ԹԱՂՈՒՄՆ ՔԱԶՈՐԴՈՅՆ

Ո՛չ փող զարկինք, ո՛չ արծազանք լեռնասոյգ
Սարէ ի սար հարաշշուկ տարին լուր,
Ու չերգեցինք ողբոց երգերը սրտայոյդ,
Երբ պատանւոյն բացինք մօռյլ փոսին դուռ:

Գիշերական մունջ սուերներ շուրջ կային,
Երբ հրացանի կոթով զհող փորեցինք,
Լուսին միայն դողդոջ շողայր մեր գլխին,
Սուգ էր պատեր զգաշտ, բլուր և երկին:

Պէտք չէր դագաղ և ո՛չ ճերմակ պատանքներ,
Որով գոցէր ազատորդին, քաջ որդին.
Նա յետ մարտին կարծես յոգնած կը հանգչէր
Ու վերաբկուն կարմիր, բաւ էր իր անձին:

Անձայն ու կարճ ննջեցելոց մը զրուցեց
Մեր քաջ Տէրտէրն, զինուոր Հայոց ու Աստուծոյ
Գովեց զմահն և զքաջութիւնն իր օրհնեց՝
Թոյլ չի աւաւ հառաչմ ու ճիչ հանելոյ:

Բայց երբ գլուխն, ի բարձ դրինք հողաշէն,
Տեսանք զգեղ ճակտին ու վէրքն պայծառ.
Մէյմ ալ քամի յանկարծ փչեց ցրտաշունչ,
Լուսինն շողերն եկաւ գոցեց մթին ամպ,
Ու մեր սարերն գերթ ուրականք անմոռունչ
Սև գլուխին տնկած դիտեն ասպնութեամբ:

Յայնժամ ցուրտ, ցուրտ հող լեցուցինք իւր
վրան

Խաչ մը դրինք, ինչպէս իր մօր պատուէր ետ,

Ո՛չ այլ շքեղ արձանազիր, ո՛չ տապան,
Զինք մենակ թողուցինք իր փառքին հետ:
Պէ՛տիկրաօլեան

ԱԼԱԳԵԱԶԻՆ

Մե-մութ ամպեր ճակտիդ դիզւան,
Դուժման հագար, Ալագեանդ,
Սրտումս արև էլ չի ծաղկում,
Սիրտս էլ դուժման, Ալագեանդ:

Զառ փէշերդ անցայ, տեսայ,
Առանց դարդի սիրտ չը կար.
Ա՛խ, իմ դարդըս ջան Ալագեանդ
Իմ դարդիս պէս հէջ չը կար...

— Է՛յ, Մանթաշի նըշխուն հաւքեր,
Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղնէր,
Ձեր էդ զան—վառ խաս-փետուրներ
Կը սենային, քանց գիշեր:

— Է՛յ, Մանթաշի մարմանդ հովեր,
Իմ դարդս որ՝ ձերն եղնէր,
Ձեր ծաղկանուշ բուրմունքը նուշ
Թոյն ու տօթի կը փոխէր:

Հէ՛յ վախ... կոտրան իմ թևերըս,
Ընկայ գիրկըդ, Ալագեանդ,
Ա՛խ, մեծ սըրտիդ սըղմեմ սիրտըս,
Լամ, արուն լամ, Ալագեանդ...

Ա. Իսահակեան

ԿԵՅՑԷ՛ ՊԱՅԲԱՐԸ

«Հոգիիս մեջն եմ դորք որ մեռաւ
Ագասուքեան համար...»

Ես լաց չեմ լինում, ընկեր, քեզ համար,
Թո՛ղ յաղթւածները արտասուք թափեն,
Թո՛ղ նըրանք հեծեն՝ որոնք վատարաւ
Շըղթաների տակ համակերպում են:

Օ՛, ես հրպարտ եմ, որովհետև դուն
Միշտ վեր բըռնեցիր դըրօշը կըռւի,
Կեցցէ՛ պայքարը, կեցցէ՛ յաղթութիւն,
Եւ բըռնակալի թո՛ղ միշտ անիծւի՛...

Դուն էլ չես խօսում, խօսում են սակայն
Դո կըռիւնները յաղթանակիդ հետ,
Կարմիր դըրօշը ազատագրութեան
Եւ քո մեծ փառքը յաւիտեան անհետ...

Խաղաղութիւն քեզ, ես երբեք չեմ լայ,
Դո վառ վըրէժը անս վե՛ն կուրծքիս,
Քեզ համար խօսքը շըրթներիս վըրայ
sit tibi terra levis.

Ա.-Ը.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿՈՉԸ

Ով որ քաջ է, ինձ կսպասէ,
Արդէն ժամանակն է, թող գայ,
Մահ սպառնալովի օրհաս է,
Ով որ անվախ քաջ է թող գայ:

Թափենք զնդակ ինչպէս տարափ,
Թշնամին լինի յուսախար,
Տարածենք մահ—ահ ու սարսափ,
Ով որ տղամարդ է, թող գայ:

Մերթ Սասուն, մերթ սարը Սիփան,
Կռիւ կունենանք անխափան,
Մինչև որ փրկենք Հայաստան,
Այս յոյս ունեցողը թող գայ:

Կամ կռինք, պարպինք, վերջանանք,
Կամ զէնքով փրկութիւն ստանանք,
Բաւական է գերի մնանք,
Ազնիւ մտածողը թող գայ:

Երկաթի մարդ քարի որդի,
Վրէժխնդիր լինի թիւրքին,
Աշխուժով քարի տակ չոքի,
Անսխալ խփողը թող գայ:

Սուրը մէջքին, հրացան ուսին,
Համարձակ դիմէ օրհաւին,
Մահաւն պատանքը միասին,
Մահ արհամարողը թող գայ:

Հինգ դար է որ մեզ կսպանեն,
Բռնի կրօնից կը հանեն,
Կին ու աղջիկներս կը տանեն,
Նամուս ունեցողը թող գայ:

Վերջապէս մենք ունինք կռիւ,
Զէնքով պէտք է մաքրել հաշիւ,
Սպասում ենք փրկութեան:

Յարգել զէնքը տալ մեծ պատիւ,
Անդրանիկին սիրողը թող գայ:

Ֆահրաս

ՆԻԷՐ ՀԱՅԴՈՒԿԻՆ

Անուշաբոյր, թարմ ծաղիկներ,
Հայ օրիորդը ինձ ընծայեց.
Հեռու երկրից անկեղծ նւէր,
Իր քոյրերուն ուղարկեց:

Ասաց. «Տճւր այդ փունջն ու ասած,
Թէ չի անցնիլ էլ երկար,
Կռիւ դաշտում հարս ու փեսայ,
Կը հանդիպենք մենք իրար»:

Կռիւ կուտանք, կռիւ արդար,
Կռիւ վերջին ճգնական,
Գօտեպնդւած, հերոսաբար
Ու կաղատենք Հայաստան:

Դուրս ցայտեցին արցունքներ տաք,
Իմ աչքերից այդ պահուն,
Լսում էի կարծես անյաղ,
Ազատութեան պատգամին:

Եւ երդւեցի տանել փունջն այն,
Դէպի կարմիր Հայաստան,
Ուր վիրաւոր հայերն համայն
Սպասում են փրկութեան:

ԽԱՆԻ ԵՐԳԸ

Լուսին չկար մութ գիշեր էր,
Մի խումբ կերթար արագ-արագ.
Տեսանք որ քաջ խումբն էր,
Զինւած էին բոլոր նրանք:

Կեանքները ազգին նւիրած,
Կտրին խնամ արաջ ընկած,
Գնում էին տաճկաց սահման,
Թռչում էին ինչպէս կրակ:

Հրացանները ուսերին,
Դրօշակը պարզել էին.
Գնում էին ուրախ զարթ,
Ազատութիւն երգում էին:

Մութ անտառից անցնում էին,
Ամեն մէկը առիւծ էին,
Նժոյգ ձիաները նստած.
Մերկ սուրերը քաշել էին:

Երբ քաջ խանը ելաւ Բասեն,
Թնդանթներ արձակեցին,
Հայ քաջերի մօտիններէց,
Գնդակները գոգոռացին:

Կ Ա Ր Օ Տ

Լուսնեակ գիշերին ես տեսայ նրան՝
Նազուկ քայլւածքով ինձ մօտ էր գալիս.
Փայլուն աստղերի ցոլքը դիւթական,
Նորա երեսին շողին էր տալիս:

Երկինքն էր խօսում նրա աչքերում՝
Երազուն, փայլուն, ապրելու տենչով,
Ծով էր ծաւալում լուռ հայեացքներում
Հեզիկ ու մըղմիկ՝ կախարդ ժպիտով...

Ո՛վ դու, կոյս չքնաղ, բաղդն աշխարհի,
Քո մէջն եմ փնտրում զաղանիքը կեանքիս
Արդեօք դու չե՞ս այն աստղն երկնի
Որ լոյս է սփռում իմ կարօտ սրտիս:

Յակ. ՅԷՐ. ՅԱՐԱՐԻՆԵԱՆ

ՏԱՆՁԻԱԾՆԵՐԻ ԵՐԳԸ

«Առաջ, դէպի սեղծագործ Ա. Ե.
խառնէր, դէպի Արաբոյսը Խա.
ուսնի եւ Արդարութեան...»

Մենք մեր արիւնով, մեր սուրբ քրտինքով...

Անա՛ զալիս ենք երգը նըզովքի
Մեր տառապանքի ծոցից խլելով,
Անա՛ մենք հըպարտ, անա՛ մենք ոտքի:

Անա՛ զալիս ենք մեր միշտ ջախջախած
Նեղճ ոսկորների տըխուր ձայներով,
Եւ մեր վերաւոր կուրծքերը բացած,
Անա՛ զալիս ենք անհուն տանջանքով...

Մեզ չէ՞ք ճանաչում... Անա՛ մեր ուսին
Գալիս ենք ցաւի խաչերը դըրած,
Շատ ենք տենչացել խաչւած Յիսուսին...
Անա՛ զալիս ենք փուշով պըսակւած...

Մեզ չէ՞ք ճանաչում... Անիրաւութեան
Ծանրը բռնին տակ՝ կոր թիկունքներով՝
Ահա գալիս ենք... անվերջ, յաւիտեան,
Իւրաւոր անգամ ծակւած կողերով...

Մեզ չէ՞ք ճանաչում... պիղծ շղթաների
Յաղթութեան երգով գալիս ենք ահա,
Թանձրը մութին մէջ յաւիտեան գերի՝
Սև անէծքը մեր շրթունքին վրա...

Մեզ չէ՞ք ճանաչում... Կարծուր կեանքի,
Օ՛, ազատ կեանքի, մեր սրտում վառւած,
Գալիս ենք ահա ծով-տառապանքի
Անիծւած բովում այրւած, քրքրււած...

Մեզ չէ՞ք ճանաչում... Մենք նրբանք ենք՝ որ
Ծախու են հանւած կեանքի շուկայում,
Մենք միշտ ոտնակո՛խ, մենք միշտ անաւոր,
Հրսկայ տանջանքի կառքին ենք լըծուում...

Մենք շատ ենք ըմպել լեղին տանջանքի,
Ահա՛ որ խեղճ ենք, ահա տանջււած.
Մենք մարտիրոսներն Մեծ Աշխատանքի՝
Ահա՛ քաղցած ենք, ու միշտ ծարաւած...

Այդպէս ենք գալիս, ցաւով, քրտինքով,
Ծարաւ ու քաղցած, մեզ չէ՞ք ճանաչում,
Գալիս ենք ահա... կարմիր գայլոյթով,
Օ՛, երնէկ այնքա՛ն հիւ չէ տանըջում...

Այսպէս ենք գալիս, արդար ցասումով,
Կըռի դըրօշը մեր ուսին դըրած...

եւ շղթաների աղտոտ մահերգով,
Ահա՛ գալիս ենք ձեզ դէմ ծառացած...

Այդպէս ենք գալիս, երգով վըրէժի՝
եւ ատելութեան, և մեծ երգումով,
Գալիս ենք երգով հաւասարների,
Իգէալների անըսպառ ոյժով...

Ըզգոյշ... գալիս ենք, գալիս ենք ահա
Ապստամբութեան կարմիր երգերով...
Տանջանք խաչը մեր ուսին վրայ,
Այդպէս ենք գալիս... մեծ յաղթանակով...
Ա.-Ե.

ԴԱՍԻԹԱՆ

Հազար ինն հարիւր չորս թւականին
Տաւրոսի լեռներում ժայթքեց նոր կրակ.
Թնդացին լեռները Մայր-Հայաստանի,
Փայլեց հերոսութեան կապոյտ դրօշակ:

Բանտից ու կապանքից ազատւած ոմանք՝
Անւանի Սասնոյ մէջ որոնեցին կեանք,
Տեղական քաջերից գտնելով յարգանք՝
Հանգստանալ ուզեցին մէկ ժամանակ:

Հայ քաջերը աւելացան օր-օրի,
Նրանց թիւը հասաւ մինչև հարիւրի,
Ամենքն էլ միասիրտ ու միահոգի,
Զինավարժութեան մէջ հմուտ, ընդունակ:

Զինւած ու պատրաստւած՝ ողջը ժրջան,
Ունէին հեռաձիգ բանուկ հրացան,

Երդում արին Սասնեցոց հետ միացան,
կազմեցին հայկական մի փոքրիկ բանակ:

Ռազմագէտ Անդրանիկը բազմաշահ,
եղաւ կառավարիչ հայ զօրքին անահ,
Զորս գլխաւոր քաջեր ընտրեց թիկնապահ—
Մուրադ, Հրայր, Վահան և սեպուհ Արշակ:

Փոքրիկ ընդհարումներ եղան թէպէտեւ,
Գործը չմեծացաւ, անցկացաւ թեթեւ
Անձնապաշտպանութեան տւին կուրի ձեւ,
Թուրքերու մէջ բարձրացաւ ճիչ, աղաղակ:

Այս լուրը սուլթանի ականջին հասաւ,
Հայոց պատրիարքի վրայ նեղացաւ,
Սպառնալով այսպէս հրաման տաւ—
«Խրատէ հայերուդ, ուղարկէ կոնդակ»:

Պատրիարք պատասխանեց խոր հոգուց,
Ասաւ,—«Ես ոչինչ եմ այսօր թէ էգուց,
Հեղինակութիւնս ընկել է վաղուց.
Քաղցր խօսքս նրանց լէւում է ներհակ»:

Սուլթանը ալլալեց տխուր սրտմտած,
Տակն ու վրայ եղաւ, սաստիկ ցաւ զգաց,
Իւր նախարարներուն ասաւ բարկացած—
«Բիթլիսի վալիին տալ հրովարտակ»:

Վալին տիրոջ հրովարտակը կտրղաց,
Հայերուն կոտորել հասկացաւ, զգաց,
Առաքելոց վանքի վանահօրն ասաց—
«Արի գնա, Սասուն, եղիր պատւիրակ,

«Գնա, խրատէ քու հայ ժողովուրդին,
Վնաս չհասցնեն թուրքին ու քրդին.
Ասա՛ չհետեւին այլոց խորհրդին,
Բոլորին կը ջարդեմ, կանեմ շան-սատակ»:

Վարդապետը գնաց. դատարկ ետ դարձաւ
Նրա քարոզներուն մի լսող չեղաւ.
Աճապարեց վալին, շատ զօրք մօտ արաւ՝
Խոսն ի խուռն քուրդ ու խուժան ելուզակ:

Մանր, խոշոր թնդանօթներ մօտ քսան.
Ռազմամթերքը առատ բաւական,
Թուրքաց զօրքի թիւը կը լինէր այսքան—
Քսան հազար ձիաւոր ու հետեակ:

Առիւծ Գէորգ չաւուշ, կայծակ և վահան՝
Աւետիսի հետ հասան օգնութեան,
Կանգնեցին թուրք զօրքի դէմը յանդիման՝
Հայոց կտրիճները անվախ, համարձակ:

Վալին ասաւ Անդրանիկին.—«Ո՛վ տխմար,
Անիորձ ճնճղուկի պէս թակարդը ընկար.
Զգիտե՛ս ում դէմը ասպարէզ մտար.
Ես բաղէ եմ, դու՛ մի չնչին կաշաղակ»:

Անդրանիկ ասաւ. «Հոտած խելքի ծով,
Խօսքերդ քու գլխիդ կը բերեմ խռով,
Բուրդդ բարերար կը հանեմ շուտով,
Մահեղիս մէջ կառնեմ քեզ որպէս բամբակ»:

Վալին ասաւ.—«Աղբայիլն եմ ես հիմա,
Իսկապէս քո հոգիդ առնելու եկայ.

Ո՞ւմ վրայ ես դրել յոյսդ, ինձ ասան,
Ո՛վ դու ամբարտաւան, դու գող, աւազակ»:

Անդրանիկն ասաւ.—«Շատ բարձրամիտ ես,
Գիշակեր բորենի մէկ պարագիտ ես,
Անգէն խեղճ հայերուն կոտորել գիտես,
Քաջերու մօտ դու կդառնաս նապաստակ»:

Վալին ասաւ.—«Արի անձնատուր եղիւր,
Լսէ թագաւորիդ, գէնքերդ վար դիւր,
Ողջիդ կը դարձնեմ ես հող ու մոխիր,
Անդադար մէկ ամիս կարձակեմ գնդակ»:

Անդրանիկն ասաւ.—«Լսիր, ով փաշա,
Մեզ համար մեռնիլ կայ, յանձնուիլ չկայ,
Արան, մի խնայեր ձեռքէդ ինչ կու գայ,
Շատ ենք լսել, տեսել մենք քամու տողարակ»:

Վալին ասաւ.—«Անգործ մի քանի լամուկ,
Սրտեր էք պղտորում որպէս կեղտոտ մուկ,
Ձեզ նման խենթերու պատճառով յատուկ՝
Դրախտ Անատօլը դարձաւ աւերակ»:

Անդրանիկն ասաւ.—«Մեզ հետ լաւ վարւիւր,
Եթէ շահիլ կուգես՝ ինքդ խոնարհւիւր,
Մինչև մեր պահանջը ճիշտ չկատարուի՝
Մենք չենք դառնալ գահին հլու հպատակ»:

Վալին ասաւ.—«Ինձ չկարծես՝ մենակ եմ,
Չօրք շատ ունեմ. ինչ անցքեր կան՝ կփակեմ,
Քսան թնդանօթներ մէկէն կարձակեմ:
Բոլոր խմբերովդ կարցնիս գետնի տակ»:

Անդրանիկն ասաւ.—«Ես պիտի կռուիմ,
Հայրենիքիս սիրոյն համար թող մեռնիմ.
Քու հրագէնքերուդ դիմացը ունիմ
Հրացայտ գործիքներ, պայթող ուժանակ»:

Վալին տեսաւ՝ չեն խոնարհուում հայերը,
Իրանք՝ անվախ և հատու են գէնքերը՝
Խրախուսեց, առաջ մղեց քրդերը,
Բայց հայերուց կերան կատաղի ապտակ:

Չորս ամիս շարունակ պատերազմ եղաւ,
Սար ու ձոր դղրդաց, գոռաց, թունդ ելաւ,
Թուրքաց կողմից երկու հազար մարդ ընկաւ
Հայերը ունեցան քսան նահատակ:

Վալին փախաւ, զօրքն էլ իրան հետեց,
Անարգուած, անպատիւ դէպի Մուշ չուեց.
Իջաւ դաշտը, անդէն հայոց ջարդ տուեց,
Տեսաւ՝ Մասնեցոց հետ չի լինի կատակ:

Հայերն էլ դիրքերը թողին հեռացան,
Որ թուրքերը անգէն հայոց ջարդ չտան,
Ցրուեցան ամենքը, մի տեղ պահուեցան,
Մինչև որ կըծագէ մի նոր արեգակ:

Հմուտ կառավարիչ, խելահաս վարպետ,
Մահացու կրակից նա չկեցաւ ետ,
Կեցցէ Անդրանիկը, ընկերներու հետ
Բսլոր աշխարհի մէջ ոտացան հռչակ:

Ձիւան, ուժեղի մօտ եթէ խիղճ լինի,
Տկարին օգնիլը դժուար չի թուի.
Տոյ Աստուած, որ հայոց թերմն էլ էրնուի
Անձրև չգայ, քամին փչէ յաջողակ:

ՆԻՒՐ ՀՆՁԱԿԵԱՆ ՁԻՆԻՈՐՆԵՐԻՆ

Հնչակեան զինուոր ուժգին համարձակ,
Շողացուր միշտ սուր սուլեցուր զնդակ,
Առանց տատանման անվեհեր թափով,
Դիմիր ու դիմիր դէպ վեհ նապատակ:

Նւիրիր կեանքդ քո եղբայրներին,
Ձոհ բեր թշնամուդ քո կտրուկ սուրին,
Հակառակորդից դու մի երկնչիր,
Դեղ դարման եղիր արնոտ վէրքերին:

Չարութեան ոգու թոյնը սպանիչ,
Թող հեռու կենայ սրտիցդ ով կտրիչ,
Իբրեւ դրօշակին հարազատ պաշտպան,
Ատիր միշտ ոխը քէն, որ է քայքայիչ:

Անխաղախ ոգով միշտ յառաջ գնա
Բռնակալ ուժը ջնջելու ջանա,
Յեղափոխութեան թշնամու հանդէպ,
Նղիր անողորմ անդուծ անխնայ:

Կտրիչ Հնչակեան ուժգին համարձակ,
Շողացուր միշտ սուր սուլեցուր զնդակ,
Յեղափոխութեան սրբազան դաշտում
Միայն այդ լինի քո վեհ նապատակ:

Ե Ր Ա Ջ

Ես լսեցի մի անուշ ձայն.—
Իմ ծերացած մօր մօտ էր.

Փայլեց նշոյլ ուրախութեան,
Բայց ավստս, որ երազ էր:

Կարկաչանոս աղբււրն այնտեղ,
Թաւալում էր մարգարիտ.—
Նա յստակ էր որպէս բլւրեղ,
Այն երազ էր ցնորամիտ:

Եւ մեղեդին տխուր, մայրենի
Յիշեց մանկութեան օրեր,—
Մօրս համբոյրն ես զգացի,—
Ախ, ավստս որ երազ էր:

Կուրծքին սեղմեց կարօտազին,
Աչքերս սրբեց—շատ թաց էր,—
Բայց արտասուքս զնում էին.
Ախ, այդ ինչ՞ու երազ էր:

Պ. Շահապէզ

Կ Ռ Ո Ւ Ն Կ

Կոռնիկ ուռտի՛ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ,
Կոռնիկ մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս,
Մի վազիր երամիդ շուտով կը հասնիս,
Կոռնիկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:
Թողեր եմ ու եկել մլքերս ու այգիս,
Քանի որ ան կանամ կու քաղւի հողիս,
Կոռնիկ, պահ մի կացիր ձայնիդ ի հողիս,
Կոռնիկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս,
Քեզ խաբար հարցնողին չես տանիր տալապ,
Ձայնիդ անուշ կուգայ քան զջրի տօլապ,

Կոհննկ, Պաղղաղ իջնուս կամ թէ ի Հալապ,
Կոհննկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:

Ոչ զուր գիտեմ և ոչ կիրակին,
Ջարկած է զիս շամփուր բռնած կրակին,
Այրելս չեմ հողար ձեզնէ կարօտ եմ,
Կոհննկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:

Պաղղաղու կուգաս կերթաս ի Սահրաթ,
Թղթիկ մը գրեմ տամ քեզ ամանաթ,
Աստուած թող վկայ լինի քո վրադ
Տարեալ հասոյցես զայն իմ սիրելեաց:

Գրել եմ մէջ թղթիս թէ հոս մնացի,
Օրիկն ի օրեր աչէր չբացի,
Սիրելիքս, ձեզանից կարօտ մնացի,
Կոհննկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:

Աստուորիս բաներ կամաց կամաց է,
Եթէ Աստուած լսէ դռնակ մը բաց է,
Ղարիբին սիրտն է սուգ աչքերն ի լաց է,
Կոհննկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:

Աստուած, քեզանէ խնդրեմ մուրվէթ ու քէքէմ,
Ղտրիբին սիրտն է խոց ջիկարն է վերէմ,
Կերած հացն է լեղի ջուրն է հերեմ,
Կոհննկ մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիս:

Աշուն է մօտեցել գնալու ես թէտրիր,
Երամ ես ժողվեր հազարներ ու բիւր,
Ինձ պատասխան չտւիր ելար ու գնացիր,
Կոհննկ, մեր աշխարհէն գնա հեռացիր:

Յ Ա Ն Կ

Երես

1. Մարսելիէզ (ռուսերէն) . . .	2
2. » (հայերէն) . . .	5
3. Մեր նահատակներին . . .	10
4. Անվախ ընկերք ոտքի ելէք . . .	12
5. Համազասպի երգը . . .	14
6. Մեր երգը . . .	14
7. Թաղման քայլերդ . . .	16
8. Հ. Յեղ. Դաշնակցութ. քայլերդ . . .	17
9. Առաջ, վեր կացէք . . .	10
10. * . .	18
11. * * . . .	19
12. Մենք պէտք է կուենք . . .	18
13. Աղգային սահմանադր. երգ . . .	20
14. Վարչաւեանկա . . .	22
15. Ի Շաւարշան դաշտին վրէժք . . .	22
16. Ազատն Աստուած . . .	24
17. Բռնակալներին . . .	25
18. Լոկո . . .	26
19. Կալի . . .	27
20. Ինձ համար չէ . . .	28
21. Ջայն տուր, ով ծովակ . . .	29
22. Կարկուտ տեղաց . . .	30
23. Շուշանիկ . . .	30
24. Պանդխտի երգ . . .	31
25. Պետոյի յիշատակին . . .	32
26. Առաջ ընկերներ . . .	33
27. Մենք անկեղծ զինուոր ենք . . .	34
28. Պանդխտի ողջոյնը . . .	35
29. Տուր ձեռքդ եղբայր . . .	36
30. Հրաւեր ազատութեան . . .	37
31. Պարզիր աղբիւր . . .	37
32. Պանդխտ հայն . . .	37

32. Հայաստանի աւետարներ	38
33. Բլբուլն Աւարայրի	39
34. Հայդուկի երգերից	39
35. Զարթիւր որդեակ	41
36. Մայր և որդի	42
37. Պարզ գիշեր	43
38. Ես կուգեմ կուել	44
39. Զախորդ օրերը	45
40. Թէ իմ ալիոր...	45
41. Տաճկահայ զինուորի երգը	47
42. Օրօր	48
43. Անդրանիկին	49
44. Աղասու երգը	50
45. Նպատակիս գէթ մի մասը	51
46. Ազնիւ ընկեր	52
47. Սօցիալիզմ	53
48. Որսկան ախպէր	54
49. Դու զո՞վ խնդրես...	55
50. Իտալացի ազնկայ երգը	57
51. Կռունկին	59
52. Կռեցէք աղերք	60
53. Ահա մայրիկ	61
54. Վանեցւոյ չունւագը	62
55. Թաղումն քաջորդոյն	63
56. Ալագեագին	64
57. Կեցցէ պայքարը	65
58. Անդրանիկի կոչը	65
59. Նէր Հայդուկին	67
60. Խանի երգը	68
61. Կարօտ	68
62. Տանջւածների երգը	69
63. Դառիժան	71
64. Նէր Հնչակ. զինուորներին	76
65. Երազ	76
66. Կռունկ	77

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0115017

ԳԻՆՆ Է 85 400.

Հանապարհամարտով 80 կող.

Շախում է թիֆլիսի բոլոր հայ գրավա-
հատանոցներում: Գումարով գնողներին
25 տոկոս զեղչ և պէտք է գիմեն հետևեալ
հասցեով՝ Тифлисъ, Котляревская 8. Хача-
туру Вартанову.

4 50

2386